

דוח מבקר המדינה בנושא "סוגיות בהפעלת מוזיאונים על ידי רשויות מקומיות" (מתוך דוח הביקורת בשלטון המקומי לשנים 2011-2012) - דוח מעקב -

1. רקע

בחודשים אוגוסט 2011 - פברואר 2012 בדק משרד מבקר המדינה את מעורבותן של הרשויות המקומיות בפעילותם של המוזיאונים הרשתיים. נבדקו היבטים מתחומי הארגון והכספים; התכניות החינוכיות והקהילתיות המתקיימות במוזיאונים; יחסי הגומלין בין המוזיאונים למחלקות החינוך ברשויות המקומיות; וכן היבטים של ניהול האוספים במוזיאונים ושימורם. הבדיקה נערכה ב-19 מוזיאונים שמפעילות 11 רשויות מקומיות, לרבות מוזיאון ראשון לציון. בדיקות השלמה נערכו במשרד התרבות והספורט (להלן - **משרד התרבות**) ובמשרד החינוך. ממצאי מעקב הביקורת אחר יישום המלצות מבקר המדינה יובאו להלן.

2. פעילות חינוכית לתלמידים במוזיאונים רשתיים

- ממצאים ומסקנות מדוח מבקר המדינה
בבדיקה נמצא כי כל המוזיאונים הרשתיים המוכרים שנבדקו מציעים לקהל התלמידים תכניות חינוכיות מגוונות הכוללות שימוש במבחר אמצעים ועזרים. נמצא כי מוזיאון ראשון לציון מציע לתלמידים להמחזי את תקופת הקמתה של העיר.
- מסקנות והמלצות מבקר המדינה
משרד מבקר המדינה רואה בחיוב את הפעלתן של תכניות חינוכיות במוזיאונים הרשתיים, המאפשרות לתלמידים לקלוט ולעבד מידע ביעילות, מעוררות את סקרנותם ויוצרות עניין. משרד מבקר המדינה סבור שעל המוזיאונים להמשיך ולפתח תכניות חינוכיות חדשות ולעדכן דרך קבע את התכניות הקיימות כדי להעצים את חוויית הביקור בהם ולמשוך את קהל התלמידים להשתתף בהן.
- מעקב הביקורת - פעולות שננקטו
מנהלת המוזיאון מסרה לביקורת: "מוזיאון ראשון לציון ממשיך לעדכן ולפתח תכניות חינוכיות ערכיות, היוצרות חוויית למידה בתחומי דעת שונים, המעוררים עניין והזדהות בדרך המשלבת חוויה, לימוד והנאה. המוזיאון מוסיף ליזום תכניות ולהיענות ליוזמות חינוכיות הבאות מן השטח, בהלימה לצורכי בית הספר, ולנושא המרכזי השנתי."

3. מעורבותה של הרשות המקומית בהפעלת מערך החינוך במוזיאון הרשותי

3.1 מעורבות בפיתוח תכניות חינוכיות במוזיאון

■ ממצאים ומסקנות מדוח מבקר המדינה

בביקורת נמצא שמחלקות החינוך בכמה רשויות מקומיות מעורבות במידה רבה בייזום תכניות חינוכיות במוזיאונים הרשותיים מתוך שאיפה לפתח ולהרחיב את הפעילות החינוכית שהם מציעים.

מינהל חינוך בעירייה היה מעורב בייזום התכנית החינוכית "עברית בעברית" לרגל שנת השפה העברית במערכת החינוך.

■ מסקנות והמלצות מבקר המדינה

משרד מבקר המדינה רואה בחיוב את מעורבות מינהל חינוך בעירייה בייזום ובפיתוח של פעילויות חינוכיות על ידי המוזיאון הרשותי שלה. בדרך זו מקדם המינהל את סדר היום החינוכי שגיבש ומשתמש היטב במוזיאון הרשותי ככלי חינוכי חווייתי.

■ מעקב הביקורת - פעולות שננקטו

מנהלת המוזיאון מסרה לביקורת: "מוזיאון ראשון לציון רואה בעין יפה את מעורבות הרשות המקומית בהפעלת מערך החינוך במוזיאון ונענה בחיוב ליוזמות ולהצעות הבאות מן המערכת החינוכית העירונית. לציון מאה ושלושים שנה לראשון לציון, נבנו מספר מיזמים משותפים במרכזם:

- 'הזמנה להתבוננות' - מיזם צילום משותף לילדים והורים.

- 'חבק עץ' - מיזם חינוכי להכרת עצים עתיקים בגן העיר והיבטים רב תחומיים.

- 'מפגשים בין-דוריים' - שילוב תכנית 'הקשר הרב-דורי' בפעילות החינוכית במוזיאון.

המוזיאון הוא מקום ללמידה חווייתית ומשאב למידה."

3.2 שילוב ביקורים במוזיאון הרשותי בתכניות הלימודים של גני הילדים ובתי הספר

■ ממצאים ומסקנות מדוח מבקר המדינה

בבדיקה נמצא שכמה ממחלקות החינוך הנהיגו תכניות לימודים לשכבות גיל מסוימות והכלילו בהן פעילות חינוכית במוזיאון הרשותי. כך מסייעות הרשויות המקומיות למוסדות החינוך שבתחומן להבטיח שתלמידיהם יבקרו במוזיאון הרשותי לפחות פעם אחת במהלך לימודיהם.

העירייה מחייבת את כל תלמידי גני החובה שבתחומה להשתתף בפעילות חינוכית במוזיאון העירוני.

■ מסקנות והמלצות מבקר המדינה

משרד מבקר המדינה רואה בחיוב את יוזמת מינהל החינוך בעירייה לשלב את התכניות החינוכיות של המוזיאון בתכניות הלימודים של גני הילדים ובתי הספר. בדרך זו הקלו על מוסדות החינוך המעוניינים בכך להבטיח שכל תלמידיהם יבקרו במוזיאון הרשותי לפחות פעם אחת במהלך לימודיהם.

- מעקב הביקורת - פעולות שננקטו
מנהלת המוזיאון מסרה לביקורת: "לקראת שנת הלימודים תשע"ד אנו מתכוונים להרחיב את הפעילות עם המערכת החינוכית בעיר."
- 3.3 מימון השתתפותם של תלמידים בתכניות החינוכיות במוזיאונים רשותיים
  - ממצאים ומסקנות מדוח מבקר המדינה
פעילות חינוכית הנעשית מחוץ לכותלי גן הילדים או בית הספר כרוכה בהוצאה כספית בגין ההסעה ובגין התשלום בעבור הפעילות עצמה, ולעתים שיקולים כלכליים מביאים להחלטה שלא לקיים אותה. לכן ראוי שהרשות המקומית תשקול אפשרות לסבסד פעילויות כאלה.
בבדיקה נמצא כי מוזיאון ראשון לציון מציע למוסדות החינוך הפועלים בתחום הרשות מחירים נמוכים מאלה הנגבים ממוסדות חינוך הפועלים מחוץ לתחומי הרשות, כדי לעודד את ביקוריהם במוזיאון. המוזיאון מעניק את ההנחה על חשבונו, ומחלקת החינוך אינה מפצה אותו בגין ההנחה.
  - מסקנות והמלצות מבקר המדינה
משרד מבקר המדינה סבור שעל הרשויות המקומיות המפעילות מוזיאון לשקול דרכים להפחית את עלות ההשתתפות של תלמידים בתכניות חינוכיות במוזיאון הרשותי כדי לעודד אותה. כמו כן, יש להנהיג סיוע שיטתי לפי תכנית סדורה שתתחשב גם במיצוב החברתי-כלכלי של מוסדות החינוך, וכך לבסס את ודאות הסיוע ולאפשר למוסדות החינוך ולמוזיאונים להסתמך עליו.
  - מעקב הביקורת - פעולות שננקטו
מנהלת המוזיאון מסרה לביקורת: "המוזיאון מתכוון להמשיך במדיניותו לגבות מתלמידי העיר מחיר מופחת, כדי לעודד את הגעת התלמידים למוזיאון לתכניות חינוכיות איכותיות שתסייענה לחבר את תלמידי העיר למורשת המפוארת של ראשון לציון."

4. פיקוח משרד החינוך על סגל ההדרכה במוזיאונים

- 4.1 היעדר דרישות סף למשרת מדרוך במוזיאון
  - ממצאים ומסקנות מדוח מבקר המדינה
משרד החינוך תומך תקציבית בפעילות החינוך בסוגים מסוימים של מוזיאונים מוכרים באמצעות תקנת החינוך. מוזיאון שמבקש ליהנות מתמיכת משרד החינוך נדרש, בין היתר, לקבל את אישור המינהל הפדגוגי לתכניות החינוכיות שהוא מפעיל, וכן אישור לכך שרכז פעילויות החינוך שלו הוא בעל תואר ראשון לפחות באחד התחומים הרלוונטיים לתכניות חינוכיות אלו.
נמצא שמשרד החינוך אינו מציב כל דרישה בדבר רמת ההכשרה של סגל ההדרכה. כתוצאה מכך, נמצאו מוזיאונים שבהם לכמה מהמדריכים אין כל רקע השכלתי בחינוך או בהדרכה, בהם מוזיאון ראשון לציון.

- מסקנות והמלצות מבקר המדינה
משרד מבקר המדינה סבור כי על משרד החינוך לגבש דרישות סף באשר להכשרת המדריכים במוזיאונים המבקשים ליהנות מתמיכתו.
  - מעקב הביקורת - פעולות שננקטו
מנהלת המוזיאון מסרה לביקורת: "90% ממדריכי המוזיאון הנם בעלי השכלה נרחבת בתחומים בהם עוסק המוזיאון ביניהם, ד"ר להיסטוריה, בעל תואר ראשון ושני בתולדות ארץ ישראל ולימודי ארץ ישראל וכן בעלי תואר ראשון בחינוך."
- 4.2 היעדר פיקוח על סגל ההדרכה במוזיאונים כנדרש בחוק למניעת העסקה של עברייני

מין

- ממצאים ומסקנות מדוח מבקר המדינה
החוק למניעת העסקה של עברייני מין במוסדות מסוימים, התשס"א-2001 (להלן - חוק), קובע כי מעסיק לא יקבל בגיר לעבודה במוסד לפני שקיבל אישור ממשטרת ישראל שאין מניעה להעסיקו לפי חוק זה. על-פי ההגדרות שבחוק, מוסד הוא, בין השאר, גוף שבין עיסוקיו מתן שירותי הדרכה או הוראה לקטינים.
בביקורת עלה שמוזיאון ראשון לציון לא פעל בזהירות המתבקשת ולא דרש מהמדריכים המעבירים מטעמו תכניות חינוכיות לילדים ולבני נוער אישור ממשטרת ישראל לפי החוק.
- מסקנות והמלצות מבקר המדינה
משרד מבקר המדינה מעיר שעל המוזיאון להקפיד ולמלא את דרישות החוק ולהחילו על המדריכים המעבירים מטעמו תכניות חינוכיות לתלמידי גני הילדים ובתי הספר.
- מעקב הביקורת - פעולות שננקטו
מנהלת המוזיאון מסרה לביקורת: "מוזיאון ראשון לציון רואה בחיוב את דרישת המבקר להקפיד ולמלא אחר דרישת החוק למניעת העסקה של עברייני מין. אנשי סגל ההדרכה נדרשים כעת להמציא תעודת יושר ממשטרת ישראל."

5. מחשוב האוספים

- ממצאים ומסקנות מדוח מבקר המדינה
הבדיקה העלתה כי לפני כחמש שנים השיק משרד התרבות מיזם ייחודי שעתיד לפתוח בפני הציבור הרחב גישה ישירה למאות אלפי הפריטים הנמצאים באוספי המוזיאונים בישראל. בשלב ההיערכות פיתח משרד התרבות מערכת ממוחשבת לניהול אוספים (להלן - מנ"א) כדי להעמידה לרשות כל המוזיאונים הפועלים בישראל, מוכרים ושאינם מוכרים. בכוונת משרד התרבות לקשר באמצעות מנ"א את אוספי המוזיאונים בישראל לספרייה הדיגיטלית האירופית - אירופיאנה (Europeana), כדי להשיג חשיפה בין-לאומית לנכסי התרבות הישראליים ולשלב את מוסדות התרבות הישראליים בין

עמיתיהם מאירופה. אוספי המוזיאונים יחוברו דרך מני"א גם לאוספי הספריות ולרשת ארכיוני ישראל באמצעות הספרייה הלאומית.

עד למועד סיום הביקורת שערך משרד מבקר המדינה (פברואר 2012) הצטרפו למערכת מני"א 36 מוזיאונים, ומוחשבו באמצעותה כ-200,000 מוצגים שנוהלו עד אז בעיקר ידנית.

בבדיקה נמצא כי מוזיאון ראשון לציון הוא אחד המוזיאונים שנענו ליוזמת משרד התרבות ונמצאים בשלבים שונים של הטמעת תכנת מני"א ומחשוב האוסף שלו באמצעותה.

■ מסקנות והמלצות מבקר המדינה

משרד מבקר המדינה רואה בחיוב את היענותו של מוזיאון ראשון לציון למיזם המחשוב של אוספי המוזיאונים בישראל וסבור שעליו לפעול במרץ כדי לסיים בהקדם את העלאת כל נתוני האוספים שבעלותו לתוכנת מני"א.

■ מעקב הביקורת - פעולות שננקטו

מנהלת המוזיאון מסרה לביקורת: "מוזיאון ראשון לציון התקדם מאוד בהטמעת מערכת מני"א לניהול האוספים של המוזיאון. שכרנו, בתמיכת משרד התרבות, מומחית לנושא מחשוב האוספים שמחשבה את מרבית האוסף."

